

En uheldig stenalderjæger og en jernalderbonde, som klunsede

Mogens Bo Henriksen

De arkæologiske undersøgelser i 88/89 har koncentreret sig omkring en række lokaliteter, som tidligere har været nævnt i dette skrift. Det skyldes ikke manglende lyst til at undersøge nye områder for at kortlægge deres fortid, tværtimod, for der er adskillige hvide pletter på vores arkæologiske kort. Det opsøgende arbejde bliver mindre og mindre og er nærmest fuldstændigt erstattet af redningsarbejde, i det forløbne år især i forbindelse med kloakeringsprojekter. Hvor vidt undersøgelserne spredte sig, antydes allerede i overskriften.

Som bigevinst ved udgravning på jernaldergravpladsen på Holmslund i Espe fremkom en såkaldt skæv tværpil fra Ærtebøllekulturens ældste del (ca. 5000 f.v.t.): Pilespidsen er det første fund fra den tidlige del af Ærtebøllekulturen i Ringe-området. Da stykket er fundet uden sammenhæng med andre redskaber er der snarest tale om en vildfarende pil, som

den sikkert ærgerlige jæger har mistet under vildsvinejagten. (fig. 1).

På ejendommen Skovly i Nybølle skærer en grusgrav sig hæsligt ind i åsens nordlige kant. Herved er blotlagt gruber og stolpehuller, bl.a. nogle med indhold af keramik fra tidlig yngre romersk jernalder (ca. 200 e.v.t.). På nabomarken er tidligere udgravet en større gravplads fra denne tid. Bopladsens indbyggere viste os nogle informative og sjove sider af deres liv. Udover keramikken fra den daglige husholdning, som fandtes i store mængder — grove forrådskar mellem fint bearbejdede kopper — vidnede en dobbeltkonisk tenvægt og dele af en vævævægt om bopladsens erhverv. (fig. 2).

Det samme gjorde resterne af en kindtand, sikkert fra en ko, samt kværnsten. Det var altså en bondebefolkning, som ernærede sig her i jernalderen. I en affaldsgrube fremkom udover de nævnte ting en smuk, flad hugget flintpilespsid, som normalt

1 fig. 1

fig. 2

fig. 3

henføres til yngre stenalderes klokkebægerkultur, dvs. ca. 1800 f.v.t. (fig. 3).

Desuden lå her 7 splinter af en slebet flintøkse, hvoraf de fleste passer sammen. Også denne må dateres til yngre stenalder. Hvad laver disse flintøksager i en 2000 år yngre affaldsgrube? Fund af »forhistoriske antikviteter« på bronze- og jernalderbopladser er langt fra ukendt, ligesom forsteninger ofte findes her. Forklaringen må være, at oldtidsmanden som det menneske han var, har opsamlet disse ting på sin mark og hjembragt dem til beskuelse og beundring, sikkert ikke uden overtroiske forestillinger omkring genstandenes herkomst. Netop forsteninger og flintredskaber har jo oprådt i folketroen indtil nyere tid tolket som tordenkiler og spidsen af lyn. Men det forklarer dog ikke, hvorfor jernalderklunseren fra Nybølle slog sit øksefund i småstumper for så at kassere det. Her må fantasien råde alene.

Ved kloakering på ejendommen Marenslund i Ringes nordlige industri kvarter fremkom en række affaldsgruber og ildsteder samt et 15 meter langt kulturlag fra 1. årh. e.v.t., ældre romersk jernalder. Dette område ved Røgnehøjgravpladsen har flere gange været omtalt i Ræthinge-Posten. De nyeste fund er meget omfattende, bl.a. med store mængder keramik. Nogle lerkar har så stor lighed med de tidligere fund,

at man næsten kan spore en bestemt pottemagers arbejde. Ved slemning af kulturjorden i affaldsgruberne fandtes forkullede hvedekorn. Tættere kommer vi næppe på jernaldermandens menukort, for desværre var knogler ikke bevaret. Selve huskonstruktionerne på denne meget store plads lader endnu vente på sig, men dukker sandsynligvis frem ved næste udvidelse af industriområdet. At fundene overhovedet blev reddet, skyldes ikke mindst bistand fra arbejdsfolk ved Ringe Kommune.

Tag over hovedet nåede jernaldermanden til gengæld at få ved nye byggemodninger på Birkevænget i Espe. Igen i år fremkom ildsteder og affaldsgruber med keramik fra førromersk jernalders midte (ca. 200 f.v.t.). Også her fandtes hvedekorn samt en del brændte dyrekogler, som endnu ikke er artsbestemt. Huskonstruktionerne viste sig i form af i hvert fald et 3-skibet øst/vest orienteret langhus. Desværre blev det endnu et offer for gravemaskinens skovl før en undersøgelse kunne finde sted.

Finansieret af en paragraf i naturfredningsloven, som sikrer midler til undersøgelse af truede fortidsminder, blev årets største udgravning udført. På den snart klassiske lokalitet i Midtjyns forhistorie, Bregentved ved Ringe Sø, blev gravet en 55 meter lang søgegrøft for at undersøge gravpladsens udstrækning. På trods af sandflugt, gamle sandtagningshuller

og traktorpløjning siden 1961 lykkedes det at undersøge 38 sikre grave, en del formodede grave samt et par affaldsgruber fra yngre stenalders tragtbægerkultur (ca. 3200 f.v.t.).

Gravene indeholdt, pånær én, alle brændte lig, som var nedlagt enten i urne eller i små gruber — i sidste nummer af Ræthinge-Posten omtalt som brændtbensgruber. Gravgaverne var oftest en benkam og en enkelt eller få glasperler, i ét tilfælde tillige en sølverle. Knive med tilhørende skedebeslag af bronze samt fibler af bronze eller jern forekom i et par grave. En af de nævnte brændtbensgruber skulle vise sig mere prangende end ben- og keramikstumperne lod ane. I graven lå et lille stykke romersk produceret keramik, den såkaldte terra sigillata, som på gravpladsens tid i 2.-5. årh. e.v.t. blev fremstillet i Kölnområdet. Kun 4 andre steder på Fyn kendes fund af denne masseproducerede keramik, heriblandt flere skår i Gudmeområdet. (1) Terra sigillata stykket er imidlertid ikke den eneste genstand fra Bregentved, som peger i retning af herredets navneby, hvor der gøres fantastiske fund i disse år — og netop fra Bregentvedgravpladsens tid.

Blandt de 125 sikre grave, der nu kendes fra Bregentved, fremkom 1988 den første med ubrændt lig. En nord/syd orienteret 155x105 cm stor nedgravning indeholdt en perlekæde med 70 rav- og glasperler, et sam-

menbukket sølvstykke samt en tynd bronzehalsring. Under denne var bevaret lidt knogle fra afdøde samt tekstilrester. Genstandenes placering tyder på, at den døde var nedlagt i sovestilling på højre side med hovedet vendt mod nord. Bag ligets ryg var en klump rustent jern, vistnok en kniv. Ved denne lå en tenvægt af lyst grønt glas. Måske står vi her overfor resterne af en sypose. I hvert fald må afdøde være en kvinde. Uden forsyninger til rejsen mod dødsriget var kvinden ikke sendt af sted. I gravens fodende stod et hankekar, hvis indhold kan have været øl, suppe eller grød. Dette kar daterer sammen med berlokformede ravperler fra halskæden graven til yngre romertids slutning, tiden op mod 400 e.v.t. Ravperlerne var meget smukke og regelmæssige, afstemt i form og farve i forhold til glasperlerne. Måske er de fremstillet i Lundeborg, hvor der kendes et ravværksted fra netop denne tid.

Hvor kvindens underliv må have været i graven fandtes en ærtestor slaggeagtig sten, formodentlig en urinvejssten. Den kan ikke have undgået at genere bæreren, omend den næppe har været dødsårsagen.

Udover gravene fandtes en række mærkværdige deponeringer. I en grube lå en del sammenirret bronzeblik med rester af en jernattache. De stammer fra en såkaldt Østlandske-del, som også er fremstillet i romerri-

get med henblik på eksport til germanerne — de vilde barbarer mod nord. Umiddelbart ved siden af lå en anden grube med talrige stykker forrustet jern og et skår af et glasbæger, igen romersk import. Blandt metalstykkerne var flere søm fra et skjold.

De omtalte gruber lå i gravpladsens formodede nordlige udkant. Nær disse fremkom i flere tilfælde våben og redskaber af jern nedgravet i undergrunden. Genstandene — et par sværd, en spydspids, en kniv samt en saks — var sammenbuddet før nedgravningen, og dermed ødelagt for jordiske. Sværdene i kvalitetsstål er med stor sandsynlighed også fra romerriget. Disse tveæggede våben var en del af forklaringen på romernes succes på slagmarkerne. Derfor var der forbud mod eksport af sværd til germanerne, men også i jernalderen var der brådne kar. Måske er der tale om en slags oldtidens Bofors-skandale.

Nedgravede våben i gravpladsens udkant fremkom også ved Nationalmuseets udgravning på Bregentved i 1912. Ellers kendes denne skik med at nedlægge våbnene udenfor selve gravene ikke med sikkerhed på dansk område, men er derimod ganske almindelig i Nordtyskland (2).

Det skulle være unødvendigt at tilføje, at vi håber på at kunne grave videre på denne vigtige og spændende gravplads, men de nødvendige bevillinger mangler endnu.

Udover disse større sager dukkede affaldsgruber op ved dræning hos Peter Illum i Sallinge. Disse er antageligt fra ældre jernalder og indgår i de store bopladser, som kendes fra denne tid i Hillerslev Sogn. Det samme gør en del affaldsgruber og ildsteder, fremkommet ved kloakering på Nybøllegård. Blandt disse var et flintristningsildsted (se Ræthinge-Posten 1988). En glasperle fra markoverfladen stammer måske fra en ødelagt grav — eller fra en bandende person, som her mistede sit kære smykke.

Fra Else Buus, Ringe, har vi fået indleveret et bronzebæger med slyngede planteornamenter. Bægeret er fundet midt i 70'erne ved kostskolens fodboldbane syd for Ringe Sø. Det er ikke i øjeblikket muligt at sige, hvor gammelt bægeret er, eller hvor det er fremstillet. En mulighed er et af landene omkring den østlige ende af Middelhavet. Af hvilken grund det er endt i jorden ved søen er en af de mange gåder, som arkæologen møder i sit arbejde. Nogle løser han og får derved større indblik i fortiden. Andre vil stå uløst til evig tid og give rig mulighed for at lade fantasien få frit spil.

Mogens Bo Henriksen og Jeppe René Bæk.
Tegninger Torben Ballin.

1) U. Lund Hansen: Terra Sigillita — en sjælden importvare fra romerriget. Nationalmuseets Arbejdsmark 1981 s.156-164.

2) Mogens Bo Henriksen: Bregentved I. En gravplads ved Ringe Sø med våbendeponeringer fra yngre romersk jernalder. Fynske Minder 1989.